

תלמוד בבלי מסכת שבת דף לה עמוד ב

תנו רבנן, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות, שניה - להבטיל עיר וחנויות, שלישית - להדליק את הנר, דברי רבי נתן. רבי יהודה הנשיא אומר: שלישית לחלוץ תפילין. ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מה נעשה להם לבבליים, שתוקעין ומריעין ושובתין - מתוך מריעין. תוקעין ומריעין? הוּוּ ליה חמשה! - אלא: שתוקעין, וחוזרין ותוקעין, ומריעין ושובתין מתוך מריעין - מנהג אבותיהן בידיהן. מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה: שניה - להדליק את הנר. כמאן? לא כרבי נתן ולא כרבי יהודה הנשיא! - אלא: שלישית להדליק את הנר, כמאן? כרבי נתן. **תנא דבי רבי ישמעאל, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: התחיל לתקוע תקיעה ראשונה** - נמנעו העומדים בשדה מלעדור ומלחרוש ומלעשות כל מלאכה שבשדות, ואין הקרובין רשאים ליכנס עד שיבואו רחוקין ויכנסו כולם כאחד. ועדיין חנויות פתוחות ותריסין מונחין, **התחיל לתקוע תקיעה שניה** - נסתלקו התריסין ונגעלו החנויות, ועדיין חמין מונחין על גבי כירה וקדירות מונחות על גבי כירה. **התחיל לתקוע תקיעה שלישית - סילק המסלק, והטמין המטמין, והדליק המדליק.** ושוהה כדי צליית דג קטן, או כדי להדביק פת בתנור, ותוקע ומריע ותוקע ושובת. אמר רבי יוסי (בר) +מסורת הש"ס: [ברבי] +חנינא: שמעתי שאם בא להדליק אחר שש תקיעות - מדליק, שהרי נתנו חכמים שיעור לחזן הכנסת להוליק שופרו לביתו. אמר לו: אם כן, נתת דבריך לשיעורין! אלא: מקום צנוע יש לו לחזן הכנסת בראש גגו, ששם מניח שופרו, לפי שאין מטלטלין לא את השופר ולא את החצוצרות.

רש"י מסכת שבת דף לה עמוד ב

שש תקיעות - אף התרועות במנין, דסדר שלהן תקיעה תרועה ותקיעה.

תוספות מסכת שבת דף לה עמוד ב

שש תקיעות - כמו שפירש בקונטרס שהיו תוקעין תקיעה תרועה תקיעה אף על גב דקצת משמע לקמן דשש ראשונות תקיעות הן דקתני התחיל לתקוע תקיעה שניה לאו דווקא נקט תקיעה וכן מוכיח בפרק החליל (סוכה דף נג: ושם) דתנן אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש ואין מוסיפין על מ"ח תקיעות וחשיב באותן מ"ח שלש להבטיל את העם ממלאכה ואמר בגמרא מתניתין דלא כר' יהודה דתניא רבי יהודה אומר הפוחת אל יפחות משבע והמוסיף אל יוסיף על ט"ז ומפרש במאי פליגי ר' יהודה סבר תקיעה תרועה תקיעה אחת היא ואם ג' להבטיל את העם ממלאכה כולן תקיעות למה היה ר' יהודה מחשיבם כאחת.

תוספתא מסכת סוכה (ליברמן) פרק ד

הלכה יא: כיצד שלש להבטיל את העם מן המלאכה חזן הכנסת נוטל חצוצרות ועולה לראש הגג גבוה שבעיר נטל לקרות הסמוכין לעיר בטליו הסמוכין לתחום מתכנסין ובאין לתוך התחום לא היו נכנסין מיד אלא ממתנין עד שיבאו כולם ויתכנסו כולן בבת אחת מימתי הוא נכנס משימלא לו חבית של מים ויצלה לו דגה וידליק לו את הנר
הלכה יב: כיצד שלש להבדיל בין קדש לחול חזן הכנסת נוטל חצוצרות ועולה לגג גבוה שבעיר נטל לקרות מעבירין תבשיל מגבי כירה וטומנין לו מיחם ומדליקין לו את הנר גמר מלקרות אפי' מיחם בידו אין טומנו אלא מניחו בארץ אפי' נר בידו אין נותנו על גבי מנורה אלא מניחו על גבי הארץ חזן הכנסת מניח חצוצרות בראש הגג ויורד ובא לו ר' יוסה אומ' רצה להדליק אחר שש מדליק אמרו לו נתת דבריך לשיעורין אלא מקום היה בראש הגג ששם חזן הכנסת מניח חצוצרות:

תלמוד בבלי מסכת חולין דף כו עמוד ב

מתני'. כל מקום שיש תקיעה אין הבדלה, וכל מקום שיש הבדלה אין תקיעה. יום טוב שחל להיות בע"ש - תוקעין ולא מבדילין, במ"ש - מבדילין ולא תוקעין. כיצד מבדילין? המבדיל בין קודש לקודש; ר' דוסא אומר: בין קודש חמור לקודש הקל

גמ'. היכי תוקע? אמר רב יהודה: תוקע ומריע מתוך תקיעה, ורב אסי אמר: תוקע ומריע בנשימה אחת. אתקין רב אסי בהוצל כשמעתי. מיתיבי: יום טוב שחל להיות בע"ש - תוקעין ולא מריעין; מאי לאו לא מריעין כלל! לא, רב יהודה מתרץ לטעמיה, ורב אסי מתרץ לטעמיה. רב יהודה מתרץ לטעמיה, לא מריעין בפני עצמה אלא מתוך תקיעה; ורב אסי מתרץ לטעמיה, לא מריעין בשתי נשימות אלא בנשימה אחת.

תוספתא מסכת סוכה (ליברמן) פרק ד הלכה יג

יום טוב שחל להיות בע"ש תוקעין ולא מבדילין אחר השבת מבדילין ולא תוקעין כיצד תוקעין תוקע פשוטה אחת ואינו מריע

בית הבחירה למאירי מסכת חולין דף כו עמוד ב

...ובא להשמיענו שאף ביום טוב שחל להיות ערב שבת תוקעין תקיעה האחרונה כדי להבדיל את העם ממלאכת אוכל נפש ויש אומרים שאין מריעין בה כלל וכסתם ברייתא שאמרה תוקעין ולא מריעין ומפני שצריך לשנות בה אחר שאף היום היוצא יש בו קדושה ומ"מ יש פוסקים בה תקיעה ותרועה וכרב יהודה ורב אסי ששניהם מודים בתקיעה ותרועה אלא שחלקו בענינים שלדעת רב יהודה מריע מתוך התקיעה שקודם שייסיים התקיעה בשיעורה הוא מתחיל בתרועה ועושה כחצי תקיעה וכחצי תרועה בשיעור תקיעה וכל שכן שדינה בנשימה אחת שהרי בהרוחה יכול לעשות כן ולדעת רב אסי אינה צריכה שנוי כל כך אלא תוקע ומריע בנשימה אחת כלומר שאינו מקצר בתקיעה אלא שתוכף לה התרועה ביתר מן הרגיל כדי שירגישו שאינה כבשאר הימים וזהו שאמר בנשימה אחת ואף זו פרשה גדולי הרבנים שלא נשימה אחת דוקא אלא בלא הפסק שהייה ואין צריך בכך דודאי תקיעה ותרועה יכול הוא לעשותם בנשימה אחת בריוח ולהשלמת מנין התקיעות אין אנו צריכים עד שנצטרך להפסק נשימה ביניהם כתקיעות של ראש השנה לדעתנו שאנו מצריכים בה הפסק נשימה להשלמת מנין התקיעות כמו שביארנו במקומו שהרי בכאן לא למנין אנו צריכים אלא להשמעת קול בעלמא...

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיד עמוד ב

וליתקע, כי היכי דלידעי דשרי בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה! - אמר רב יוסף: לפי שאין דוחין שבות להתיר. ורב שישא בריה דרב אידי אמר: שבות קרובה - התירו, שבות רחוקה - לא התירו. ושבבות קרובה התירו? והתנן: יום טוב שחל להיות ערב שבת - תוקעין ולא מבדילין, מוצאי שבת - מבדילין ולא תוקעין. ואמאי? ליתקע, כי היכי דלידעי דשרי בשחיטה לאלתר! - אלא מחוורתא כדרב יוסף.

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף קיד עמוד ב

והא דאקשי' ליתקע דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר. לאו למימרא דבעלמא תקעי', אלא אפילו בעלמא לא תקעי' משום דמלאכת רשות היא מאי איכפת לן עלה, אלא בי"ט לאחר שבת ראוי לתקוע להתיר מלאכת אוכל נפש שהיא מצוה, אלא שאין דוחין בה שבות דאיסור תקיעה, והר"ר משה ז"ל שכתב דתוקעין במוצאי שבת אין דבריו נכונים וכבר עלתה השמועה כהוגן.

רמב"ם הלכות שבת פרק ה

הלכה יט

תקיעה ראשונה נמנעו העומדים בשדות מלחרוש ומלעדור ומלעשות מלאכה שבשדה, ואין הקרובין רשאים ליכנס לעיר עד שיבואו רחוקים ויכנסו כולם בבת אחת, ועדיין החנויות פתוחות והתריסין מונחין, **התחיל לתקוע שניה** נסתלקו התריסין ונגעלו החנויות, ועדיין החמין והקדרות מונחין על גבי כירה, **התחיל לתקוע תקיעה שלישית** סלק המסלק והטמין המטמין והדליקו את הנרות ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור ותוקע ומריע ותוקע ר ושובת.

הלכה כ

תקיעה ראשונה תוקע אותה במנחה, והשלישית קרוב לשקיעת החמה, וכן תוקעין במוצאי שבת אחר צאת הכוכבים להתיר העם למעשיהן.

הלכה כא

יוה"כ שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין, חל להיות במוצאי שבת לא תוקעין ולא מבדילין, יום טוב שחל להיות בע"ש תוקעין ולא מבדילין, חל להיות לאחר השבת מבדילין ולא תוקעין.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רנו

כשהיו ישראל בישובן, היו תוקעין בע"ש שש תקיעות, כדי להבדיל את העם מן המלאכה. הגה: ונהגו בקהלות הקדושות, שכל שהוא (א) א סמוך לשבת כחצי שעה או שעה, שמכריז ש"צ להכין עצמן לשבת, * והוא במקום התקיעות בימיהם, וכן ראוי לנהוג (ב) בכל מקום.

משנה ברורה סימן רנו

(א) סמוך לשבת כחצי שעה - היינו [א] חצי שעה קודם שנתכסה השמש מאתנו וזהו הכרזת הש"ץ על כל בני העיר שיראו להכין עצמם לשבת ולבעלי מלאכות ראוי לשלוח איש לבטל אותן ממלאכתן מקודם דהיינו שתי שעות ומחצה קודם צאת הכוכבים שהוא זמן מנחה קטנה וכנ"ל בסימן רנ"א [מ"א] וזהו [ב] לערך שעה ורביע קודם שנתכסה השמש. עוד כתב המ"א דראוי לבעלי החנויות שיסגרו חנותן [ג] כמו שעה קודם השבת כי גדולה המכשלה שלפעמים בא שר אחד ונמשך המו"מ עד שחשיכה ממש [ד] ומלבד זה כפי הרגיל שהנשים כשבאות מהחנויות רוחצות ולובשות בגדי שבת קודם הדלקת הנרות ואם יתאחרו מלצאת יבואו ח"ו לספק חילול שבת ובפרט בימים הקצרים ע"כ מהנכון מאד שיקדימו לצאת. ואודות קבלת שבת ג"כ יש קלקול שרוב העם יש להם היתר בטעות שכל עוד שלא אמרו ברכו או קבלת שבת כפי הנהוג בימינו עושין כל הצריך להם לשבת אף על פי שהוא לילה ממש [ה] וע"כ יש להקדים לקבל שבת ואין להמתין על אדם גדול שעדיין לא בא אם הגיע זמן של קבלת שבת כי זכות הוא לו שלא יתחלל שבת על ידו:

(ב) בכל מקום - כדי שלא יבואו ישראל לידי חילול שבת. ובקהלות גדולות מאד שא"א להכריז נכון מאד שימצאו אנשים המתנדבים בעם לילך ולזרז בכל רחובות קריה ע"ד סגירת החנויות והדלקת הנרות וקעת נמצא כן בכמה עיירות גדולות חבורות קדושות המיוסדות על השגחת השבת ואשרי חלקם כי הם מזכים את ישראל לאביהם שבשמים [ו] ויזכו עבור זה המתחזקים תמיד במצוה זו לבנים גדולי ישראל:

ביאור הלכה סימן רנו

* והוא במקום התקיעות - עיין בפמ"ג מש"כ בשם הרמב"ם. והנה כיון שהוא במקום התקיעות ע"כ אפילו כשחל ע"ש ביום טוב ג"כ יש להכריז כמו מאז שהיו תוקעין בו כמשאחז"ל ועיין בפמ"ג שכתב דיו"ט ע"ש ראוי להקדים באמירת ברכו או קבלת שבת בעוד יום גדול כפי מה שכתב המ"א בריש סימן תקכ"ז דסמוך לחשיכה אסור מן התורה לבשל מיו"ט לשבת דלא שייך הואיל. ובטשאלני"ט שנותנין מבעוד יום לתוך התנור לצורך שבת יזהר ליתן מבעוד יום כ"כ שיהא ראוי לאכול עכ"פ כמאכל בן דרוסאי ע"ש:

ערוך השולחן אורח חיים סימן רנו

סעיף ב ... וכשחל להיות יום טוב ערב שבת מ"מ היו תוקעין דקדושת שבת חמירא ונ"ל דשני תקיעות הראשונות (לא) היו אז שהרי יום טוב אין עושין מלאכה ולא עוסקין במשא ומתן במוצאי שבת לא היו תוקעין אפילו חל יום טוב ביום א' דאין תקיעה אלא במקום שנכנסת קדושה חמורה.

סעיף ג וכתב רבינו הרמ"א שנהגו בקהלות קדושות דשעה סמוך לשבת מכריז הש"ץ להכין עצמן לשבת והוא במקום התקיעות בימיהם וכן ראוי לנהוג עכ"ל ועכשיו גם זה א"א אך אנו שולחין איש מיוחד לגרש מהשוק ומהחנויות כי יש בזה

גודל המכשלה שע"פ רוב לעת ערב מעשה השטן גורם שיבואו לקנות וצריך לזה התחזקות הרבה וברור הוא ששבת קדש משלמת להזהירים בה ויש להקדים תפלות קבלת שבת ומעריב בעוד יום ואין להמתין על אדם גדול שלא בא עדיין לבהכ"נ וזכות גדול הוא [מג"א] ובעוונותינו הרבים עתה מאחרים מאד להתפלל וחושבים זה למצוה להתפלל מעריב בזמנו ואוי ואבוי למצוה זו כי זהו בדוק ומנוסה שע"י כן באים לחילול שבת רבים מאנשי העיר וכבר הארכנו בזה בס"ר מ"ב ואשרי אנוש יעשה זאת להתאמץ שיתפללו מעריב בעוד יום ואין קץ לשכרו ושבת תמליץ עליו:

הגהות מיימוניות הלכות שבת פרק ה הלכה יט

[ר] כתבו התוס' אהא דאמרי' בפ' ב"מ ושוהה כדי לצלות דג קטן מכאן היה אומר ה"ר שמעון שאין חשוב הדלקת הנר בשבת לאסור במלאכה אחריה ואף על פי שמברך בה שאין חשוב שבת אלא א"כ התפלל תפלת ערבית וקידש השבת שהרי אחרי הדלקת נר היו צולין דגים ומדביקין פת ולא כדברי ההלכות גדולות שפסקו שאסור להדליק נר של חנוכה אחרי נר של שבת אלא בתפלה תליא מילתא כדאיתא פרק תפלת השחר צלי של שבת בערב שבת ונכנס במרחץ וכו' ע"כ בתוס'. אמנם מהר"ם הנהיג להתנות קודם שידליק שלא לקבל השבת עד שיסיר הנר מידו שמדליק בו או עד תפלת ערבית דאל"כ שמא באיסור הוא מטלטלו אחר שבירך נר של שבת וכ"נ לבעל ס"ה והביא ראייה מדתניא בתוספתא דסוכה גמר מלקרות פי' מלתקוע אפילו מיחם בידו אין מטמין אלא מניחן בארץ אפי' נר בידו אין מניחה ע"ג מנורה אלא מניחה בארץ. ורבינו שמחה כתב שצריך להקדים נר חנוכה לנר שבת ואם הדליק נר של שבת אסור להדליק אחריה וכן ראבי"ה כתב שאסור להדליק נר חנוכה אחר נר שבת. ומה ששוהה לצלות דג קטן זהו מפני שהיו שם רב עם ולא היו יכולים כל כך למהר להדליק ולכך המתין עד שידליקו כולם ואז היה תוקע ושובתין הכל על כרחם. אמנם ההיא דתוספתא נמי לאו ראייה היא דהיא איירי בגמר תקיעה אחרונה ששובת אחריה מיד ע"כ: (וכתב ה"ר שמואל בן ר"ב ועניית ברכו שלנו היא במקום תקיעה שלישית ולכן מי שלא התפלל תפלת מנחה וענה ברכו עם הקהל א"כ כבר עשהו קדש ושוב לא יעשנו חול ויתפלל ערבית שתים של שבת כמבואר לעיל בהל' תפלה ע"כ):

תלמוד בבלי מסכת שבת דף כג עמוד ב

אמר רבא, פשיטא לי: נר ביתו ונר חנוכה - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום - נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו. בעי רבא: נר חנוכה וקידוש היום מהו? קידוש היום עדיף - דתדיר, או דילמא: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא? בתר דאבעיא הדר פשטה: נר חנוכה עדיף, משום פרסומי ניסא.

ספר הלכות גדולות סימן ט - הלכות חנוכה עמוד קנח

[פסג] והיכא דבעי אדלוקי נר חנוכה ונר שבת, ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבתא, דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה.

חידושי הרמב"ן מסכת שבת דף כג עמוד ב

מדאמרין נר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף, משמע לי דאף להקדים מקדימין נר ביתו לנר חנוכה שכל התדיר והמשובח מחברו קודם לחברו, אבל ראיתי לבעל הלכות ז"ל שאמר והיכי דקא בעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבת דאי אדליק דשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה, וכמה הוא רחוק זה הטעם אם אמרו ביום הכפורים כן בשאמר זמן משום שמוסיפין מחול על הקודש ואוכלין ופוסקין מבע"י ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבע"י וכיון שאמר זמן הרי קבלו מעתה, אבל הדלקת נר שבת אלא הדליקו מבע"י מה קיבול שבת יש בכך הרי כדי שלא יהא טרוד בערב הוא עושה, א"כ הדליק נר של שבת לא ידליק נר אחרת, ואדרבה לא מפני שהוא שבת הוא מדליק אלא מפני שעדיין אינה שבת מדליק וכי גמר הדלקה קונה שביתה, ועוד הרי אמרו בשילהי פירקין ג' להדליק את הנר הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, אלמא בתר הדלקת הנר מותר לצלות דגים ולהדביק פת בתנור, דכולהו ודאי מדלקי וזמן דכולהו אינשי הוא להדלקה ובתר הכי מאן דאדליק גופיה מדביק פת בתנור וצולה דג קטן מדלא הויה תקיעה בתרייתא דהדלקה וש"מ דכל כה"ג לאו קבלה הוא ושרי.

חידושי הר"ן מסכת שבת דף כג עמוד ב

נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. כתב הרא"ה ז"ל דהה"נ דקדים וליכא למיחש לקבלה דידי' דלא שייך אלא באומר זמן כדאי' בעירובין דהוא מלתא דמשחשיכה מן הדין ומלתא דקדושת היום מה שאין כן בזה שהוא עושה מלאכה, וגבי תקיעות אמרי' שלישית להדליק את הנר ושוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור אלמא דבתר הכי שרי עכ"ל, ומכאן קשה לבעל הלכות גדולות ז"ל שכתב דהיכא דבעי לאדלוקי נר חנוכה ונר שבת ברישא מדליק דחנוכה והדר מדליק דשבת דאי מדליק דשבת ברישא איתסר ליה דחנוכה משום דקבלה לשבת עלי'. ועוד קשיא שאם אתה אומר הדלקת הנר עושה קבלה מכי אדליק נר ראשון קבלה ואסור לו להדליק נר שני ונמצא שאסור להדליק שתי נרות בערב שבת, ואי אפשר לדחות משום דכולהו נרות דשבת הויה מצוה חדא וכנר אחת דמיא דלא היא דמצות נר שבת היינו אותה שמדליק לסעודת שבת וכיון שכן מכי אדליק אותו נר שהיא לסעודת שבת אסור להדליק נר אחר והא לא אפשר אלא ודאי הדלקת הנר אינה עושה קבלה:

ר"ן על הרי"ף מסכת שבת דף י עמוד א

ומדאמרי' דנר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. כתב הרמב"ן ז"ל...אלו דבריו ז"ל ואינן נראין לי דמאי דקאמר דביום הכפורים היינו משום דמוסיפין מחול על הקדש ויכול הוא להפסיק ולקבל עליו שלא יאכל מבעוד יום הא ודאי כשם שרשאי לעשות כן ביוה"כ כך הוא רשאי להפסיק ולקבל עליו בערב שבת שלא יעשה מלאכה מבעוד יום דכשם שיש תוספת ליוה"כ כך יש תוספת לשבת כדאמרי' בפרק בתרא דיומא (פא): כל מקום שנאמר שבות מוסיפין מחול

על הקדש ומאי דקאמר שלא מפני שבת הוא מדליק אלא מפני שעדיין אינה שבת הוא מדליק אין ודאי הכי הוא אלא מיהו חזינא בכולהו תנאין שמנהג חכמים היה שהמלאכה האחרונה שהיו עושין בע"ש היתה הדלקת הנר שאפילו תפילין שהנחתן מצוה היו חולצין קודם שידליקו את הנר וכדתניא בברייתא בסוף פרקין [דף לה ב] ו' תקיעות תוקעין ערב שבת וכו' שלישית להדלקת הנר דברי רבי נתן רבי יהודה הנשיא אומר שלישית לחלוץ תפילין ופרש"י ז"ל ורביעית להדליק את הנר וכן משמע דלא פליג אתרתי קמייתא דהתם ועוד מדאמרין התם בסמוך שניה להדליק את הנר כמאן דלא כר' נתן ודלא כר' יהודה הנשיא אלמא בתחלה היו חולצין תפיליהן ואחר כך מדליקין את הנר וכבר הקשו בתוספות מדאמרין בסוף פרק ארבע מיתות (דף סח א) דרבי אליעזר חלה ונכנס הורקנוס בנו אחריו לחלוץ תפיליו גער בו אביו ויצא בנזיפה ואמר לו היאך מניחין איסור סקילה כלומר הדלקת הנר ועוסקין באיסור שבות אלמא הדלקת הנר קודם לחליצת תפילין ותירצו דשאני התם דמשום חליו אחרו מלהדליק את הנר לפי שהיו טרודין בו עד סמוך לחשיכה ולכך היה לו לעסוק באיסור סקילה קודם ואדרבה משם יש ראייה דחליצת תפילין קודמת מדרצה הורקנוס לחלוץ תפיליו קודם הדלקה אלמא יודע היה שכך היו רגילין. ובריייתא נמי בסוף פרקין מוכחא שהמלאכה האחרונה שהיו עושים בערב שבת היתה הדלקת הנר דקתני התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ודאי שאדם יכול להטמין יותר סמוך לשבת מלהדליק את הנרות דהא תנן בפרקין [דף לד א] ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין את הנרות אבל מערבין וטומנין את החמין וכיון שכן איפכא הוה ליה למתני הדליק המדליק וסילק המסלק והטמין המטמין אלא ודאי היינו טעמא משום דרבנן הכי תקון שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ושלא יעשה אחריה מלאכה כלל והיינו טעמא לפי שהדלקה מלאכת מצוה היא לצורך שבת וכדאמרין לקמן [דף כה ב] הדלקת נר בשבת חובה ונמצא שהיא כתחלת שביתה וכקבלתה ובהא נמי מתרצא הא דאמרין בסמוך [דף כג ב] דביתהו דרב יוסף הוה מאחרה ומדלקה אמר לה רב יוסף תנינא וכו' וקשה לי דודאי דביתהו דרב יוסף לא הוה מדלקה בין השמשות דהא תנן ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מדליקין ובודאי מוסיפה היתה מחול על הקדש שהרי שבתות וימים טובים מחוייבים הם בכך וכיון שכן מאי קאמר לה רב יוסף תנינא לא ימיש הרי כבר היתה מוסיפה מחול על הקדש אבל נ"ל דודאי קודם לבין השמשות היתה מדלקת שלא היתה מכנסת עצמה לספק איסור סקילה אלא מיהו הוה סבירא לה שאין צריך להדלקת הנר תוספת לפי שלא נתנה תורה תוספת אלא למלאכות של חול אבל הדלקת הנר מלאכה של קדש היא לצורך שבת ותחלת שביתה היא שלפיכך תקנו חכמים שתהא מלאכה אחרונה הלכך הוה סבירא לה דלא יצטרך בה תוספת דאדרבה כמה דמאחר ליה טפי עדיף ואמר לה רב יוסף דאפילו הכי צריכה היא תוספת והיא סברה לאקדומי כלומר לעשות לה תוספת גדול כשאר המלאכות כולן אמר לה ההוא סבא תנינא ובלבד שלא יקדים:

וכיון דכל הני שמעתתא מוכחי שחכמים תקנו שתהא הדלקת הנר מלאכה אחרונה מי שמדליק את הנר כבר הוא גומר בדעתו שלאחר מלאכה זו לא יעשה שום מלאכה אחרת ואין לך קבול שבת גדול מזה ומאי דקא מייתי ראייה מדתניא בשלהי פרקין [דף לה ב] שלישית הדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן וכו' לאו ראייה היא כלל דהאי ושוהה לאו אמדליק קאי אלא אתוקע קאי דהכי קתני התחיל לתקוע תקיעה שלישית סלק המסלק והטמין המטמין והדליק המדליק ושוהה כדי לצלות דג קטן כלומר כמה יא תוקע זה שוהה בין תקיעה שלישית לתקיעה אחרונה שאי אפשר לומר שלא ישהה אלא כדי סילוק והטמנה והדלקה שאין הכל מטמינים ומדליקין כאחד ועוד שיש מי שאינו מטמין אלא קדירה אחת ויש שמטמין הרבה וכן בהדלקה ומש"ה קאמר שהתוקע שוהה בין תקיעה שלישית לרביעית כשיעור שיהא נצלה ביניהן דג קטן או להדביק פת בתנור ויקרמו פניה ונתנו שיעור בין תקיעה שלישית לד' אף על פי שלא נתנו שיעור בין ראשונה לשניה ובין שניה לשלישית לפי שבתקיעות ראשונות עוד היום גדול ואין קפידא בשיעוריהן אבל תקיעה שלישית צריכה שתהא סמוך לחשכה מפני הדלקת הנר שאסור להקדימו ואדרבה היא מוכחא דלבתר הדלקה לא עביד מלאכה כלל מדקתני הדלקה בתר הטמנה וכמו שכתבתי למעלה וכיון דרבנן תקנו שתהא הדלקה מלאכה אחרונה ודאי מי שמדליק בע"ש כבר הוא גומר בדעתו שלא יעשה מלאכה לאחר מכאן ונמצא מקבל שבת לאחר הדלקתו כדברי בעל הלכות ז"ל:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסג סעיף י

לבה"ג, כיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת ונאסר במלאכה. ועל פי זה נוהגות קצת נשים שאחר שברכו והדליקו הנרות משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה, ואין מכבות אותה. וי"א שאם מתנה קודם שהדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו, מועיל. וי"א שאינו מועיל לה. ויש חולקים על בעל ה"ג ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית, שכיון שאמר החזן: ברכו, הכל פורשין ממלאכתם. ולדידן, כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוי כבר כוונתם לדידהו. הגה: (מב) יח והמנהג שאותה אשה יט המדלקת (מג) מקבלת שבת בהדלקה, אם לא (מד) כ שהתנה תחלה, ואפילו תנאי בלב סגי (מרדכי); אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו. (מה) ועיקר הדלקה תלויה בנרות שמדליקין על השלחן, כא אבל לא בשאר (מו) הנרות שבבית (א"ר). כב (מז) וצריך להניח הנרות במקום שמדליקין, (מח) כג לא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר (מרדכי פ' ב"מ).

משנה ברורה סימן רסג

(מב) והמנהג וכו' - ואם האיש מדליק [מו] אפילו כשהוא מברך על הדלקתו וכדלעיל בסעיף ו' ליכא מנהגא ומותר במלאכה ומ"מ טוב להתנות:

(מג) מקבלת שבת - ותתפלל [מז] מנחה תחלה דהואיל דכבר קבלה שבת שוב א"א להתפלל תפלה של חול. ובשאינן שהות לזה יותר טוב שתתפלל ערבית שתים וכדלקמן בסעי' ט"ו מלכנוס ח"ו בספק חלול שבת וע' לעיל בסעי' רס"ב ס"ק י"א: (מד) שתתנה תחלה - ואין להתנות [מח] כ"א לצורך מאחר שיש חולקין וסוברין דלא מהני תנאי וכנ"ל: (מה) ועיקר הדלקה וכו' - היינו [מט] דיברך עליהן ולא על שאר הנרות לפי שעיקר המצוה לכתחלה הן הנרות שאוכלין לאורן וראוי שתהא הברכה עליהן ואפילו על נר אחד סגי [מ"א]. מיהו אם יש הרבה נשים ואין לכל אחת שלחן בפני עצמה [נ] יכולה לברך על הנרות שעומדים בבית בשאר מקומות כגון על הנרות שדולקין על המנורה התלויה באמצע הבית וכה"ג דכללא נקטינן דבכל מקום שמדליק כדי לעשות שם איזה תשיש איכא משום שלום בית וראוי לברך:

ערוך השולחן אורח חיים סימן רסג

סעיף יג

דבר ידוע שכל הברכות צריך להיות עובר לעשייתן ולפ"ז היה להן לברך קודם ההדלקה ומ"מ אין המנהג כן שמברכות אחר ההדלקה וטעמו של דבר משום שהדלקת נרות היא אצלן קבלת תוספת שבת ועיקר הקבלה היא הברכה כמו שיתבאר ולפ"ז אם תברך ותקבל שבת איך מותרת בהדלקה ואף על פי שאפשר לברך ולכוין שלא תקבל עליה שבת מ"מ הנשים אינן מורגלות בכך ודעתן קצרה מלהבין זאת ועוד דיש מי שסובר דלא מהני תנאי בזה כמו שיתבאר ולכן מדליקות כל הנרות ואח"כ מברכות וכדי שתהא כעובר לעשייתן מכסות עיניהן בידיהן אחרי ההדלקה כדי שלא תהנה מהאור ומברכות ואח"כ מסירות ידיהן והוא כעובר לעשייתן ולפ"ז ביום טוב דמותר בהדלקה תברך מקודם כדי שתהא עובר לעשייתן ממש [דרישה] ויש מי שהשיג על זה משום לא פלוג [מג"א סקי"ב] וחלקו עליו רבים דהא שבת ויו"ט שני דברים הם וכן עיקר לדינא [ומ"מ איש כשמברך בע"ש מברך קודם ההדלקה ומכוין שלא לקבל שבת וכתבו שראוי לאשה להתפלל בעת הדלקה שיתן לה הקדוש ברוך הוא בנים מאירים בתורה ומ"ש המג"א סקי"א בענין חופה כבר השיג בעצמו על זה והטוב שבדרכים כשהחופה מתאחרת להדליק נרות מקודם ואח"כ לעשות החופה וכן עשינו פעם אחת]:

סעיף יד

כתב הבה"ג דקבלת שבת תלוי בהדלקת הנר דכיון שהדליק נר של שבת חל עליו שבת וטעמו מפני שראינו שמנהג חכמים היה שהמלאכה האחרונה בע"ש היתה הדלקת הנר ובוודאי כך היתה התקנה שלא יעשו עוד אחריה מלאכה לפי שההדלקה מלאכת מצוה היא לצורך שבת והיא חובה ונמצא שהיא כתחלת שביתה וקבלתה ומי שמדליק את הנר כבר גומר בדעתו שלא יעשה אחריה שום מלאכה ואין לך קיבול שבת גדול יותר מזה [ר"ן פ"ב] וכשמדלקת הרבה נרות דעתה עד שתגמור כל הנרות וע"פ זה כתב רבינו הב"י בסעי' י' שמפני זה נוהגות קצת נשים שאחר שהדליקו את הנרות בברכה משליכות לארץ הפתילה שבידן שהדליקו בה ואין מכבות אותה עכ"ל ונראה דאותן נשים ברכו מקודם ההדלקה דאלו היו מברכות אח"כ הלא היו יכולות לכבות עדיין קודם הברכה דזהו פשיטא דקודם הברכה לא היו קבלת שבת עדיין ולפ"ז נשים שלנו שמברכות אחר ההדלקה כמ"ש בסעי' הקודם שפיר יכולות לכבות ואח"כ יברכו וכמדומני שכן המנהג ואין פקפוק בזה:

סעיף טו

וכתב עוד די"א שאם מתנית קודם שמדליקה שאינה מקבלת שבת עד שיאמר החזן ברכו מועיל וי"א שאינו מועיל לה ויש חולקים על בה"ג ואומרים שאין קבלת שבת תלוי בהדלקת הנר אלא בתפלת ערבית שכיון שאמר החזן ברכו הכל פורשים ממלאכתם ולדין כיון שהתחילו מזמור שיר ליום השבת הוה כברו לדידהו עכ"ל ולדין הוה לכה דודי קבלת שבת כמ"ש בס"ס רס"א וכתב על זה רבינו הרמ"א והמנהג שאותה אשה המדלקת מקבלת שבת בהדלקה אם לא שהתנה תחלה ואפילו תנאי בלב סגי אבל שאר בני הבית מותרין במלאכה עד ברכו ועיקר הדלקה תלויה בנר שעל השלחן ולא בשארי נרות שבבית וצריך להניח הנרות במקום שמדליקין ולא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר עכ"ל ודבריהם צריכים ביאור:

סעיף טז

ונ"ל דה"פ דהנה לדעת בה"ג הוה הדלקת הנרות קבלת שבת לכל בני הבית מטעם שבארנו בסעי' י"ד וכמו קבלת מזמור שיר ליום השבת דהוה קבלה לכולם כשרוב העיר קבלו באמירתם כמו שיתבאר כמו כן הנהיגו חכמים שבכל בית שהדליקו נרות הוה קבלת שבת לכל בני הבית אמנם תנאי מועיל ולמה לא יועיל כיון שמתנית בפירוש שאין כוונתה לקבל שבת בהדלקה זו ומ"מ י"א שאין מועיל תנאי והטעם כיון שיש בזה ברכה והברכה בע"כ מכנסת אותם בקדושת שבת כיון שמזכרת להדליק נר של שבת ואל"כ הוה כברכה לבטלה [עב"י בשם הכלבון] ועוד נ"ל טעם דכיון דלהבה"ג היתה זאת תקנת חכמים שתהא הדלקת הנר המלאכה האחרונה למען תהיה בזה הקבלת שבת אין היחיד ביכולתו להוציא את עצמו מזה ע"פ תנאו וכל זה הוא לשיטת בה"ג:

סעיף יז

האמנם הטור בשם התוס' והרמב"ן חלקו על הבה"ג בעיקר הדבר וס"ל דמעולם לא היה עניין הדלקת הנר לקבלת שבת וגם מצינו שאחר הדלקת הנר טמנו את החמין וסילקו התפילין [ע' שבת ל"ה: לר"נ שם וע"ש בר"ן בשם רמב"ן דגם צליית דגים היתה אח"כ וע"ש בתוס' וס"ל לדיעה זו דהדלקת הנר היתה מלאכה מכלל המלאכות שהכינו לשבת ולכן אפילו מאן דס"ל בגמ' שהיא היתה המלאכה האחרונה ג"כ אינו עניין לקבלת שבת ואי משום הברכה מה בכך הברכה היא על התקנה שתקנו להדליק נר של שבת ומה זה עניין לקבלת שבת]:

סעיף יח

והמנהג שכתב רבינו הרמ"א הוא כעין הכרעה בין הדיעות דוודאי לכל בני הבית אין הדלקת הנר עניין לקבלת שבת אבל המדלקת בעצמה כיון שמברכת ומזכרת שבת מסתמא קבלה עליה תוספת שבת אם לא שהתנה בפירוש ואפילו בלב סגי וגם העיקר בהנרות שעל השלחן דאע"ג דבכל הנרות יש חובה להדליק אף בחדרים שאין אוכלים בהן כמ"ש מ"מ העיקר אותן נרות שעל השלחן שאוכלין סעודת שבת לפנייהם דבהם יש כבוד השבת כמ"ש וזה שכתב שלא להדליק במקום זה ולהניח במקום אחר כבר בארנו זה בסעי' י' דהוי כנר חנוכה שצריך להיות ההדלקה במקומה ומה נקרא מקומה מקום שרצונו ששם תעמוד הנר בלילה ונראה דבחדר אחד ממקום זה למקום זה לא מיקרי שינוי מקום אמנם מקום האכילה הוא העיקר ויש לברך בשם דווקא באותן הנרות שיעמדו בעת הסעודה [עמג"א סק"ג והנלע"ד כתבתי ודו"ק] ואין לשאול דאחר ההדלקה איך תטלטל הנרות די"ל שאחר יטלטל או היא עצמה ע"י תנאי [עמג"א סק"ב]:

סעיף יט

אף על פי שההדלקה מהני תנאי לרוב הפוסקים אפילו לדעת בה"ג שהדלקה הוה קבלת שבת כמו שנתבאר מ"מ לתפלה לא מהני תנאי כגון אם קדם היחיד והתפלל של שבת מבעוד יום אף על פי שהציבור לא התפללו עדיין מ"מ חל עליו קבלת שבת ומיד אסור במלאכה ואפילו אם אומר שאינו רוצה לקבל שבת דכיון דהתפלל ערבית של שבת ובירך מקדש השבת בע"כ קביל עליו שבת וזהו כמי שיאמר בלילה איני רוצה לקבל שבת ויראה לי דבכה"ג אפילו היה קודם פלג המנחה בע"כ קביל עליו את השבת ואף שנתבאר בס"י רס"א וכן בס"י רס"ז שאין לעשות תוספת קודם פלג המנחה ע"ש וודאי לכתחלה אין לעשות כן אבל אם עשה כן מי ימחה בידו דאטו יש לנו שיעור לתוספת שנאמר דקודם לכן לא מהני וראיתי מי שכתב דזהו דווקא מפלג המנחה [עמ"ב] ודברים תמוהים הם אבל באמירת מזמור שיר ליום השבת או לכה דודי בסתמא הוה קבלת שבת אבל כשאמר בפירוש שאינו רוצה לקבל שבת מועיל דאין כאן תפלה וברכה לבטלה וכן אמר זה קודם פלג המנחה אפשר שאינו קבלה [להמג"א בס"י קס"א סקי"י בשם רי"ן] אבל בתפלה פשיטא דהוי קבלה וכן מצינו לקדמונים שהיו מתפללים ערבית כג' שעות קודם הלילה וקבלו עליהם את השבת [עיין תרומת הדשן סי' א' ושבתי יעקב סי' חלק ב' סימן כ']: